

BUDA ISMERETLEN LÁTKÉPE 1687-BŐL

A Magyar Nemzeti Múzeum levéltára őrzi azt az 1687-ben még atyja, I. Lipót életében — 9 éves korában — magyar királynak koronázott I. Józsefnek készített játékot, mely nemcsak a Habsburg-uralkodók ikonográfiáját egészíti ki egy szerencsés alkotással, hanem Buda topográfiáját is új adalékkal bővíti.

A 83½ cm széles és 60 cm magas hártálap arra szolgál, hogy a gyermek József ennek a segítségével tanulja meg a történelem tudományát. A játék beosztása és játékszabálya ugyanaz, mint a modern lövészjátéké. Három ovális korongból áll, mely szélesebb, keskenyebb számozott mezőkre van osztva, melyek egy-egy történelmi korszaknak vagy eseménynek felelnek meg. A középső mező tartalmazza a történelmi Magyarországot és — a játékszabályokat; a századfordulókat és a történelem nagyjait a leíráson kívül illusztrálja is. Az ó-szövetséget 40 mezőre osztja, melyek közül négyet jelenetes ábrázolással, négyet pedig fejedelmi alakokkal tarkít. Alakok és jelenetek egyaránt az érett olasz barokk művészet hajtsálai. Jellemzi az illusztrációkat a fejlett formaadás mellett a felfogás és elrendezés primitív volta, a császárok meszeszerű ikonográfiája.

A királyok imádsását ábrázoló jelenet ájtatosági könyvek egyszerű fametszeteire emlékeztet, a dús ruharendők, az alakok mozgalmasság, testtartása és az élénk színezet ellenére is. Az álló alakok a pathetikus barokk művészet minden jellegzetes vonását magukon viselik.

A külső korong utolsó mezőjét két medallion foglalja el, az egyikben I. Lipót, a másikban I. József arcképe. A két arcképet a mester nem saját elképzelése után készítette, hanem valószínűleg metszetek és közvetlen megfigyelés után. I. Lipót jellegzetes és érmeokről, metszetekről oly jól ismert, sőtét allonge parókától övezett fejét a művész igen finoman és nagy gonddal mintázta meg. Az erőteljes

komor archoz finom ellentétet képez a kis József kecses páncélba öltözött alakja és fehérparókás derűs tekintetű feje.

A hártálap felső balsarkában a kor klasszicizáló irodalmi irányzatának megfelelően az Aeneis mintájára készült intelme van a kis Józsefhez:

Patris ad exemplum Leopoldi maxime
Princeps,

Tu regere Imperio populos Josepho memento
Discito Majorum fines angere tueri,
Parcere subjectis e debellare superbo.

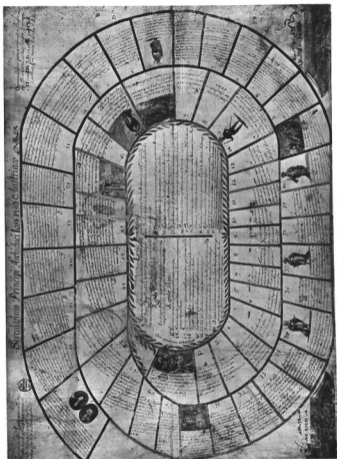
A jobb sarokban foglal helyet az ajánlás, melyből megtudjuk, hogy e művet *Joannes Richardus de Messin* ajánlotta fel Józsefnek a Buda ostromát követő koronázási évben. „Ottomanladam pennus confringere Lazan Hae Tibi sint Artes cunctosque domare Tyrannos, A LV natae Budaee expugnatae primo Anni Cur N. Hamillissime offert Joannes Richardus de Messin”.

Richardus de Messin, minden valószínűség szerint, nemcsak a donatora, hanem a készítője is volt a játéknak. Közeli adatot nem tudunk róla, hihetőleg egy a királyi udvarral összeköttetésben lévő, művészi érzékkel és invencióval megáldott kisebb mester, talán játékkártyafestő lehetett, mert korabeli játékkártyák erős rokonvonásokat mutatnak mestereink fejedelmi alakjaival.

A lap két alsó sarkát két városkép tölti ki. Baloldalon van Bécs városának lát képe, a jobboldalon pedig Budé. Felírása: *Suppressus turca Buda expugnata altera Septembris*. Tehát 1687-ből való, mely évből nem ismerünk Buda-lát képet sem metszet, még kevésbé festmény alakjában. E korból származó német és olasz metszetek Budát főként ostromoit állapotban ábrázolják, de ha nem, akkor is erődtényeit, bástyaszorú jellegűt hangsúlyozzák. Ilyen már az 1602-ben készült Zimmermann-féle metszet, a későbbi korból pedig Wussim és Ifj. M. Merian

BUDA LÁTKÉPE 1687-BŐL

L. JÓZSEF MAGYAR KIRÁLY GYEMENKORI IÁTEKA. Hérfylap, rajta Buda eddig ismeretlen késképe 1687-ből
 A Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában

(1686) metszete, melyek Budát az ostrom alatt ábrázolják. Annál meglepőbb tehát, egy évvel a nagy várúrván után, olyan ábrázolással találkozni, mely Budában nem a harcok és csaták középpontját, hanem a békés és jámbor várost keresi; nem az erődöt és nem a török minaretet hangsúlyozza, hanem Nagyboldogasszony és Szent János templomának tornyát.

Kis képtünk hően felsorakoztatja a korabeli épületeket, sőt a metszettek szemafikus ábrázolási módjával, kompozíciójával szemben sokkal realiztikusabb vonásokkal dolgozik. Mint

általában az ábrázolások, Budát a Duna felőli oldalról mutatja be és az alsó város épületeit sem hanyagolja el, hanem az egyes fontos épületeket valóságosan ábrázolja, ami a metszettekben ugyancsak hiányzik.

Megállapíthatjuk azt, hogy mesterünk nem a meglévő metszetteket, hanem a közvetlen megfigyelést vette ábrázolásának alapjául.

Hu nem is gyarapítja e kis alkotás emlékegyanukat mesterművel, kétségtelen, hogy a régi Budának mindjobban kialakuló képét új színnel gazdagítja.

Dr. Wolf Rózsi.

A PHILADELPHIAI ÚJ MŰVÉSZETI MÚZEUM

Az Egyesült Államok nagyobb múzeumi közzött a philadelphiai múzeum, — amelynek angol és amerikai osztályát mult évi március 26-án nyitották meg, — egész új fejlődési lehetőségekről tanuskodik. Építészetileg a múzeum az amerikai építőművészet egyik legszebb s legjelentősebb alkotása, s anyagának összeválogatása s elhelyezése a művészi élvezet és kutatás gazdag forrásául ígérkezik.

Figyelembevéve a múzeumépületnek a város és folyó fölötti uralkodó helyzetét, alkotója a klasszikus stílust választotta a polichrom színhatással, amely az igazi görög architektúrától mindig elválaszthatatlan volt, amely azonban nem alkalomszerű megszerpítésül szolgál, hanem a külső hatás tényezője. Alkalmas anyagként, — amely ezeket a fényezett terracotta tónusokat a legjobban kifejezésre juttatja, — meleg, rózsaszín minnesotai márványt választottak, amely a tető és koszorúpárkány, az orommezők és oszlopfők polichrom díszítését harmonikus egészéül egyesíti. A Fairmount-park a város centrumába vezető útjának végződéséből jobbra és balra szökőkutakkal díszített széles lépcsők nyitják meg a feljáratot. A múzeumot jobboldalán a Shuylkill folyó övezi, — máltal a berlini Kaiser Friedrich-Museumra emlékeztet egy kissé, — és a Fairmount-park festői háttérül szolgál.

Az épület, amely U-alakban, mindkét szárnyával derékszögben hajlik az épület nagy, középső részéhez, két teljes emeleten az ipar- és a képzőművészetek városi gyűjteményeit foglalja magában, egy emelet adminisztrációra s tanítási célokra, majd más helyiségek raktáru és dolgozótermekül szolgálnak. Az egész épület besorolásának megtervezésénél mindenekelőtt két szempontot érvényesítettek. Elsősorban azt, hogy a közönség számára a gyűjtemény tárgyakat szemnek kellemes és vonzó elhelyezésben nyújtják, harmonikus felállításban illusztrálva az egyes korszakok művészi kifejezésének fejlődését és hanyatlását az évszázadokon keresztül. Azzonfelül, hogy az egyes osztályokban az anyag tanulók, műértők és szakemberek részére oly áttekinthetően legyen elrendezve, hogy a

fázisok és változások tudományos jelentősége világosan szembetűnjék. Ez a két szempont egy régi stílusú gyűjteményben nem egyesíthető.

Ha a művészi alkotások a laikus nagyközönség fetszésére számítottan vannak bemutatva, azok elrendezése nem elégtli ki mindenben a tanulót, és ha másfelől a mindennapi látogató olyan múzeumban jár, amely szigorúan a szakember igényeivel alkalmazkodik, akkor ez a mindennapi látogató kifárad és a típusok felhalmozása s a könnyű és élvezetes szemlélet szempontjából kedvezőtlen csoportosítás megzavarja és unatja. A pennsylvanai múzeum számolt azzal, hogy két teljesen elkülönített gyűjteményről kell gondoskodnia, amelyeknek célja és elrendezése teljesen különböző, mert az egyik kiállításul, a másik elsősorban tanulmányul szolgál.

A tulajdonképeni kiállítási rész a közönség számára a kiállítási gyűjtemény műtárgyait tartalmazza. Ezek a galériák időrendi perióduscsoportokban vannak elrendezve, úgyhogy a látogató egyenes úton halad a termeken át, amelyek a művészet fejlődéstörténetét tárják elébe. Mivel az átlagamerikai részére a múzeum lehetőséget nyújt arra, hogy más idők embernél intim életét megfigyelhesse, minden perióduscsoport magában foglalja minden egyes korszaknak teljes kifejezését: festészetet, grafikát, famunkát, bútorot, szőnyeget, textiliát és keramiát, mindezt a szemlélo fan-táziáját megéléknítő elrendezésben.

Ezek az osztályok a középső épületrészt foglalják el: az egyik oldalon egy sorozat hízeltegykorú tárgyakból álló, illetve összeállított interieur az illető korszaknak tökéletesen megfelelően berendezve, a pallózástól és festések-től kezdve a draperiáig, bútorokig és díszítésekig. A tapasztalat azt mutatta, hogy egy ily módon berendezett helyiség az iskolázatlan látogatóban oly érdeklődést kelt, amit semmilyen más úton nem lehet fölbeszerezni. A szomszédos galériák helyet adnak fontos és vonzó oly kiállítási daraboknak, melyek az interieur-ökben nem voltak elhelyezhetőek.